

Naturviterne

Naturviternes innspill til statsbudsjettet 2026

Om Naturviterne

Naturviterne er en fagforening tilsluttet Akademikerne. Vi organiserer over 8000 medlemmer med høyere naturvitenskapelig utdanning og kompetanse, som jobber i statlig, kommunal og privat sektor over hele landet.

Naturviternes medlemmer jobber med verdiskaping innen skognæring og matproduksjon, med natur- og miljøforvaltning og innen utdanning og forskning.

Naturviternes innspill til statsbudsjettet er tredelt. Del en går på behovet for å styrke naturfag i norsk skole for å sikre at vi utdanner for å løse fremtidens utfordringer. Del to handler om grønn verdiskaping og Bionova. Del tre om behovet for økt kompetanse og kapasitet til å løse natur- og klimautfordringene.

STYRK NATURFAGET	3
<i>Flere naturfagstimer utløser undring og nysgjerrighet – og gir mer motiverte elever.</i>	3
<i>Naturfag er en god måte å gi elever mer praktiske rettet undervisning</i>	4
<i>Gi studenten mer tid til studier</i>	5
GRØNN VERDISKAPING	6
<i>Bionova må drive frem nye bio- og sirkulærøkonomiprosjekter.</i>	6
<i>Tiltak for å sikre stabil tilgang på bioressurser i fremtiden</i>	7
ALL NATUR LIGGER I EN KOMMUNE	8
<i>Kunnskapsbasert forvaltning krever at lokalpolitikerne har tilgang på nødvendig fagstøtte</i>	8
<i>Et varig kompetanseløft for natur- og klimaarbeid i kommunene</i>	9
<i>En nødvendig styrking av statsforvalterne</i>	10
<i>Flere uanmeldte tilsyn med havbruk øker tilliten</i>	10
<i>Naturkartlegging og grå arealer</i>	11
<i>Helhetlig og kunnskapsbasert forvaltning av mineralvirksomhet på havbunnen</i>	12
<i>En langsiktig plan for naturrestaurering og vern</i>	12
<i>Stabil fremdrift i arbeid med frivillig skogvern.</i>	13
<i>Fjellstyrene viktig for bærekraftig forvaltning og lokalt næringsliv</i>	13
<i>Beredskap og matsikkerhet</i>	14
<i>Klimasats viktig for lokal klimaomstilling</i>	14
<i>Forebygging av naturskader</i>	14

STYRK NATURFAGET

Flere naturfagstimer utløser undring og nysgjerrighet – og gir mer motiverte elever.

Det er et behov for å bygge opp og styrke naturfagundervisningen i Norge. Naturpanelt (IPBES) og FNs klimapanel (IPCC) slår fast at samfunnet må gjennomføre gjennomgripende samfunnsendringer om en skal kunne håndtere, tilpasse oss og løse natur- og klimakrisa.

Vi må sette dagens elever i stand til å løse fremtidens utfordringer. Naturvitenskapelig kunnskap og ferdigheter er nødvendig både for å forstå endringer i naturen og klimasystemer, for å sikre en omlegging til bærekraftig utvikling og håndtere følgende av natur- og klimaendringer.

En vet at elevers læring i stor grad påvirkes av deres motivasjon. Det å sikre motiverte elever innen naturfag i grunnskolen er viktig for å sikre rekruttering til videre studier og arbeidsliv innen naturvitenskap, teknologi, ingeniørfag og matematikkrelaterte studier (STEM-fag).¹

TIMSS (Trends in Mathematics and Science Study) er en anerkjent internasjonal studie om kartlegger og evaluerer grunnskoleelevers ferdigheter i matematikk og naturfag hvert fjerde år. Undersøkelsen utføres på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet.

I desember 2024 kom det oppdaterte tall (fra undersøkelse i 2023). Resultatene for naturfag er nedslående:

*For barneskolen: «På barnetrinnet har det vært en signifikant tilbakegang i resultatene for norske elever både i matematikk og naturfag fra TIMSS 2019 til 2023».*²

*For ungdomstrinnet: «I naturfag presterer de finske og svenske elevene langt over de norske i TIMSS 2023, slik de også gjorde i TIMSS 2019».*³

Tilbakegangen i resultatet for barnetrinnet er alvorlig. Det er naturlig å anta at det er vanskelig skulle heve naturfagsprestasjonene for norske elever på ungdomstrinnet, dersom grunnlaget fra barneskolene er svakt. Fremover er det derfor nødvendig å jobbe parallelt med å løfte naturfagundervisningen på både barne- og ungdomsskoletrinnet.

TIMSS-2019 dokumenterte at det i perioden 2015 til 2019 var en signifikant tilbakegang i elevprestasjoner i naturfag på ungdomskolen. Undersøkelsen fra 2019 viste til dels betydelig tilbakegang. Noe av det viktigste som kom frem i 2019 undersøkelsen er den store forskjellen mellom hvor mange timer naturfag norske elever får, sammenlignet med våre nordiske naboland.

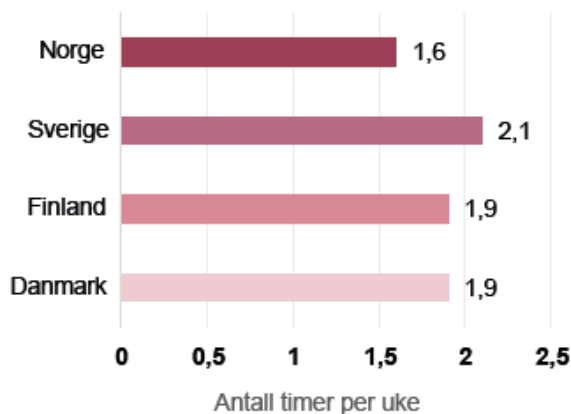
¹ Nilsen, Trude., Kaarstein, Hege (2021), Med blikket mot naturfag, Nye analyser av TIMSS 2019-data og trender 2015-2019, Universitetsforslaget, s. 14.

² Kaarstein, H. Lehre, A.-C., Radišič. J. & Rohatgi, M. M. (2024). *TIMSS 2023 Kortrapport*. Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, Universitetet i Oslo. Side 5, hovedfunn.

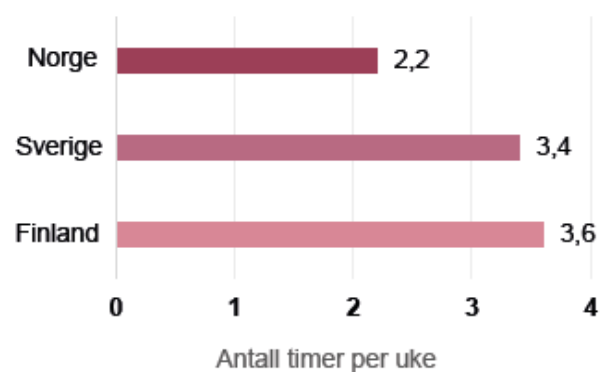
³ Kaarstein, H. Lehre, A.-C., Radišič. J. & Rohatgi, M. M. (2024). *TIMSS 2023 Kortrapport*. Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, Universitetet i Oslo. Side 5, hovedfunn.

Det internasjonale snittet for naturfagstimer i TIMSS-2019 var 138. I Finland ble det gitt 142 timer og i Sverige 131. Norske elever fikk derimot kun 88 timer i snitt i 2019.

For TIMSS-2023 fortsetter Norge å ligge etter våre naboland i antall undervisningstimer både for barne- og ungdomstrinnet:

Figur 33. Gjennomsnittlig antall undervisningstimer i naturfag per uke, barnetrinnet.

Figur 34. Gjennomsnittlig antall undervisningstimer i naturfag per uke, ungdomstrinnet.

Kilde: TIMSS-2023, kortrapport. Kaarstein, H. Lehre, A.-C, Radišić, J. & Rohatgi, M. M. (2024). TIMSS 2023 Kortrapport. Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, Universitetet i Oslo.

Naturfag er en god måte å gi elever mer praktiske rettet undervisning

Det er stor forskjell på det å bli forklart noe og den læringen som oppstår når en selv erfarer noe. Naturfaget gir elevene en unik mulighet for praktisk læring, gjennom bruk av eksperimenter og observasjoner. Naturklasserommet kan utløse undring og nysgjerrighet på en annen måte enn mer teoretiske fag.

Mer naturfag vil også kunne gi elevene større variasjon i skolehverdagen. Utflukter i lokalmiljøet kan kombinere både frisk luft og introduksjon til arts mangfold og evolusjonsteori.

Naturviterne mener derfor at naturfag bør bli et kjernefag på linje med engelsk, norsk og matematikk.

Det trengs en satsing for å løfte naturfagprestasjonene på ungdomsskole og i videregående opplæring.

Naturviterne ber om:

- **420 mill. for å øke naturfagkompetansen i grunnskolen:**
  - 320 mill. til én ekstra naturfagstime i ungdomskolen
  - 50 mill. til laboratorie- og feltutstyr for grunnskolen
  - 50 mill. til etterutdanning i naturfag for lærere i grunnskolen

En økt satsing i grunnskolen må følges opp i videregående skole, gjennom flere naturfagstimer, laboratorieutstyr, midler til ekskursjoner og etterutdanning i naturfagundervisning.

Naturviterne ber om:

- **100 mill. til praktisk rettet naturfagundervisning i videregående skole.**

Gi studenten mer tid til studier

Studenter må ha mulighetene til å studere på heltid. Bokostnadene for mange studenter, spesielt i byene, har over flere år vært svært høye og mange studenter er avhengige av å arbeide ved siden av studier for å håndtere bo- og levekostnader alene.

Naturviterne ber om at:

- **Studiestøtten må heves til 1,5 ganger grunnbeløpet i folketrygden.**
- **Studiestøtten må knyttes til grunnbeløpet i folketrygden slik at studiestøtten justeres årlig i tråd med grunnbeløpet.**

GRØNN VERDISKAPING

Bionova må drive frem nye bio- og sirkulærøkonomiprosjekter

Skal samfunnet lykkes med overgangen fra lineær- til sirkulærøkonomi, bedre ressursutnyttelse fra råvare til produkt og redusert energiforbruk, er det viktig at virkemiddelapparatet jobber for etablering av nye arbeidsplasser innen primærnæringene og bioøkonomien.

Oxford Research AS og Norsus gjennomførte en evaluering av Bionova på oppdrag av Innovasjon Norge i 2023. I evalueringen kommer det frem at Bionova har en svært liten administrativ stab og i stor grad bruker øvrige saksbehandlingsressurser. Det påpekes også at det er «helt nødvendig at Bionova får tilgang til mer ressurser som kan brukes til utvikling av organisasjonen og innretningen» dersom Bionova skal kunne lykkes med å nå sin visjon og målsetninger.⁴

Naturviterne mener at det må etableres et sterkt kompetansemiljø i og rundt Bionova. Naturviterne ber om at Bionova styrkes med både saksbehandler- og fagkompetanse. Bionova bør fremover orienteres mot å kunne følge opp og gi støtte til forskningsprosjekter og næringsutvikling som bidrar til å styrke sirkulær- og bioøkonomien i samarbeid med relevante institusjoner, forsknings- og næringsmiljøer.

Fremover er det også nødvendig å styrke bioøkonomiprogrammet til Bionova. Skal samfunnet lykkes med overgangen fra lineær- til sirkulærøkonomi, bedre ressursutnyttelse fra råvare til produkt og redusert energiforbruk i prosessering og produksjon, er det viktig at virkemiddelapparatet kan jobbe direkte mot etablering av nye arbeidsplasser i primærnæringen og bioøkonomien.

Naturviterne mener at bioøkonomiordningen må styrkes med økte rammer for risikokapital til nye oppstartprosjekter, og at terskelen for å gå inn med støtte til tidligfaseprosjekter senkes. Rammene for utviklingen av nye verdikjeder under bioøkonomiordningen må også utvides, slik at det er rom for både såkornprosjekter og større fyrtårnprosjekter. Det bør i større grad være fleksibilitet til å velge ut og gi støtte til lovende prosjekter som på sikt kan åpne for ny utvikling i bio- og sirkulærøkonomien.

I evalueringen kommer det frem at aktørene «... i stor grad [er] samstemte om at de viktigste manglene dreier seg om henholdsvis tilgang til risikokapital for pilotering, demonstrasjon og skalering, tilgang til midler som kan brukes til utvikling av løsninger for klimaomstilling tilpasset mindre enheter/gårdsbruk og kraftsamling for løsning av store utfordringer i verdikjeden innen bioøkonomi og biobasert sirkulærøkonomi».⁵

Naturviterne ber om at bioøkonomiordningen utvides med 200 mill. (LMD., kap. 1152, post 70) til 370. mill. Videre bør det tilføre nye stillingshjemler til Bionova.

⁴ Krafttak for bioøkonomien? Evaluering av Bionova – Oxford Research AS og Norsus – Norsk institutt for bærekraftsforskning, 2023. Side 48.

⁵ Krafttak for bioøkonomien? Evaluering av Bionova – Oxford Research AS og Norsus – Norsk institutt for bærekraftsforskning, 2023. Side 50.

Det bør legges en langsiktig opptrappingsplan som årlig tilfører 200 mill. friske midler til Bionovas portefølje. Opptrappingsplanen må også inkludere midler stillinger for utvidelse av Bionovas fag- og kompetansemiljø.

Naturviterne ber om at:

- **Bionova utvides med 5 stillingshjemler: 5 mill.**
- **Bioøkonomiordningen økes til: 370 mill.**

Tiltak for å sikre stabil tilgang på bioressurser i fremtiden

Foryngelse av skogen er viktig for å hindre utarming av skogressursene. Trær hogges normalt når de er mellom 60 og 100 år gamle. Investeringer i bærekraftig skogsdrift er viktig for å sikre fremtidens produksjonsarealer, arbeidsplasser og inntekter. Omstillingen til lavutslippssamfunnet krever at samfunnet reduserer bruken av ikke-fornybare og erstatter de med fornybare ressurser.

Landbruksdirektoratet rapporterer at rundt 20 % av skogarealer ikke blir tilfredsstillende forynget etter bærekraftforskriften. Videre er det stor geografisk ulikhet i hvor aktivt foryngelsesplikten for skog følges opp. Tallene er lavest i Nordland, Møre og Romsdal, Vestland og Rogaland.⁶

Naturviterne mener tilskuddsrammene til planting og ungskogpleie for å sikre foryngelse etter hogst og godt stell av skogen bør økes. Nyplanting og suppleringsplanting er viktig tiltak for å sikre en stabil tilgang på bioressurser i fremtiden, og ambisjonene for foryngelse av skogen bør økes. Det er viktig å sikre at ny og livskraftig skog vokser opp etter at hogst. En bør så langt det er mulig unngå at produksjonsarealer blir liggende brakk unødvendig. Økt planting og ungskogpleie vil også kunne bidra til å redusere arealkonflikter i skogbruket, da behovet for å hogge i gammelskog vil reduseres, idet slik skog gjerne er mer utilgjengelig enn gjenplantede hogstfelt.

Naturviterne ber om at tilskuddene spesifikt til planting og ungskogspleie tilhørende skogtiltak (LMD., Kap. 1149, post 73) økes.

Naturviterne ber om:

- **Økte tilskudd til planting og ungskogspleie: 50 mill.**

---

⁶ Landbruksdirektoratet. Kartlegging av foryngelse og miljøhensyn ved hogst. Rapport nr. 24/3-44. 23.09.2024

ALL NATUR LIGGER I EN KOMMUNE

Kunnskapsbasert forvaltning krever at lokalpolitikere har tilgang på nødvendig fagstøtte

Naturviterne mener stans i tapet av naturmangfold og sikring av våre felles naturverdier og -ressurser for fremtidige generasjoner må være den viktigste prioriteringen i statsbudsjettet. Dette er avgjørende for å sikre ressursgrunnlaget i overgangen fra til en mer biobasert og sirkulær økonomi.

FNs klimapanel (IPCC) og naturpanel (IPBES) har slått fast at verden står foran en natur- og klimakrise. Begge krisene må løses samtidig, og vi må ha naturen med på laget for å lykkes. Mye av dette arbeidet vil måtte skje i kommunene, primært gjennom en strengere økonomisering i bruken av arealer.

Kommunene har over tid fått et stadig større ansvar for miljø- og arealforvaltning, uten tilsvarende økning i ressurs og kapasitet til å følge opp. Kunnskapen om konsekvensen av naturtap og klimaendringene har økt de siste årene. Det samme har behovet for mer flom- og skredsikring i møte med et endret klima. Likevel har alt for mange kommuner gamle eller udaterte arealplaner, og alt for mange byggeprosjekter vedtas også uten grundige nok konsekvensutredninger.⁷

Det er et generelt behov for å øke de kommunale ressursene til naturforvaltning, planarbeid og klimaarbeid i norske kommuner. Spesielt de små og mellomstore kommunene har utfordringer med ivaretagelsen av naturmangfold.⁸ Klimautvalget 2050 anbefalte i sin utredning at «natur- og klimakompetansen styrkes i alle kommuner, fylkeskommuner og hos statsforvalteren».⁹

Arbeid med arealplanlegging er komplekst og stiller krav om en lang rekke lovutredninger knyttet til bl.a. naturmangfoldsloven, økosystemtjenester, vannmiljø, forurensing, kulturminner, transport, friluftsliv m.m. Naturviterne har over lengre tid påpekt at det er et behov for å løfte kompetansen og kapasiteten på natur og klima i kommunal og statlig forvaltning. Dette må komme gjennom en styrking og utvidelse av kommunale fagmiljøer, og ved økt støtte fra statlige myndigheter og institusjoner til kommunene.

Det er tydelig at det spesifikt må settes inn økte ressurser til arbeid med arealplanlegging og oppdatering av utdaterte arealplaner. Naturviterne mener at bit-for-bit-nedbygging av natur, jord- og skogbruksarealer må avgrenses til et minimum. Kommunene må etterstrebe arealnøytralitet gjennom gjenbruk, fortetting og transformasjon av allerede utbygde arealer. Kun unntaksvis bør det være adgang til å bygge ned natur, og da bør dette kompenseres gjennom restaurering av tilsvarende arealer forringet natur.

⁷ NRK 4. januar, 2025: «Naturen vi ofret med øynene lukket», kartlegging av konsekvensutredninger ved naturinngrep.

⁸ <https://www.naturviterne.no/aktuelt/naturviternes-politikk/naturviternes-politikk/mangel-pa-kapasitet-og-kompetanse-har-konsekvenser-for-natur-og-klima>
Se Menon-rapport *Størrelse Teller* (2023)

⁹ NOU 2023:25 *Omstilling til lavutslipp – veivalg for klimapolitikken*, side 141.

I dag mangler det tilstrekkelig kunnskap om tilstand og utbredelse av naturmangfold mange kommuner. Det er samtidig økende behov for risikovurderinger og planer for klimatiltak, utarbeide strategier for jordvern og for å innarbeide bevaring av natur- og friluftsområder i det øvrige planverket.

Naturviterne gir nedenfor et forslag til prioriteringer i statsbudsjettet 2026 for å ta tak i natur- og klimakrisen.

Et varig kompetanseløft for natur- og klimaarbeid i kommunene

Som del av budsjettforliket i 2024 økte søknadsmidler til kommunal planlegging for natur, samtidig som det ble åpnet for at kommunene kan søke om midler til planvask (KLD. Kap., 1420, post 60). Potten ble doblet i budsjettforliket for 2025. Naturviterne ber om at potten opprettholdes over tid.

Naturviterne ber samtidig om at ordningen evalueres for å vurdere om det er nødvendig å gjøre ytterligere tiltak for å få flere kommuner til å søke, og om potten på sikt må økes ved stor pågang.

Samtidig vil Naturviterne påpeke at kapasiteten og ressursene i kommunale fagmiljøer må styrkes gjennom flere hele stillinger, og ikke kun gjennom midlertidige søknadsmidler. Det er behov for en generell opptrapping av kompetanse og ressurser på natur og klima i kommunene.

Naturviterne foreslår at det bevilges friske (øremerkede) midler til nye stillinger over statsbudsjettet. Midlene fordeles til kommunene for ansettelse av rådgiverstillinger innen natur, klima og miljø. Videre foreslår vi at det må være opp til den enkelte kommune å selv kartlegge nøyaktig hvilken kompetanse det er mest behov for.

Naturviterne ber om at:

- **Midler til «Naturplanlegging i kommunene» (KLD, kap. 1420, post 60): 100 mill.**
- **Friske midler til styrket natur- og klimakompetanse i kommunene: 320 mill.**

En nødvendig styrking av statsforvalterne

Statsforvalteren har flere viktige oppgaver innen naturmangfold; som sikring av økosystemer, håndtering av miljøgifter, landbruk og skog- og vannforvaltning. Det er viktig at statsforvalteren har tilstrekkelig kapasitet til å både veilede og å håndtere saksbehandling. Det er også behov for å styrke statsforvalterne ved innstramminger i regler eller innføring av nye lover og regler. Statsforvalterne har også et særlig ansvar for å bidra til klima- og miljøhensyn i plansaker.

I 2024 kom det frem at statsforvalteren i Vestland ikke lenger ønsket dispensasjonssaker på høring.¹⁰ I begrunnelsen for forslag til omlegging av praksis ble det pekt på mangel folk og tid til å behandle saker.¹¹ Sivilombudet kritiserte forslag og det ble i etterkant trukket tilbake. Statsforvalteren i Agder har innført en lignende, men mindre omfattende, ordning som den Vestland ønsket.

Det er en uheldig utvikling at statsforvalterembete som selv har ansvar for å kontrollere at lover og regler følges tvinges til å forsøke kutte lovpålagte oppgaver på grunn av manglende ressurser.

Naturviternes medlemmer som jobber i statsforvaltningen har over tid rapportert uro for manglende ressurser til både følge opp og veilede kommunene i natur- og klimaarbeid. Den manglende kapasiteten går også utover saksbehandlingskapasitet, noe som rammer innbyggere og næringsaktører som venter på avgjørelse i sine saker.

Naturviterne ber om en økning i kapasitet hos statsforvalterembetene. Enten gjennom en generell økning av lønnstilskudd (KLD, kap. 1420 og/eller KDD, kap. 525) eller i kombinasjon med relevante tilskuddsposter for oppgaveløsning i de enkelte departementet knyttet til *klima og miljø spesifikt*.

Naturviterne ber om at:

- **Miljøvernarbeidet hos hver statsforvalter bør forsterkes med minst to nye stillinger.**

Flere uanmeldte tilsyn med havbruk øker tilliten

Havbruksnæringen utgjør en viktig biobasert næring i Norge som sikrer inntekter og arbeidsplasser langs kysten. Næringen er dessuten en viktig beredskapsaktør, bl.a. når det gjelder matsikkerhet og tilstedeværelse langs kysten. Det er imidlertid viktig at samfunnet har tillit til næringen drives bærekraftig og i tråd med forskrifter og regler. Forbrukere skal kunne være trygge på at matproduksjon gjennom oppdrett er sunt og trygt. Det har vært flere medieoppslag om avvik og utfordring i havbrukssektoren, noe verken næringen selv eller samfunnet ellers er tjent med. Tilsyn er derfor nødvendig for å vite at våre felles naturverdier i hav- og kystområdene ivaretas på en god måte for fremtidig generasjoner. Det er nødvendig å øke den permanente kapasiteten hos Mattilsynet til å drive uanmeldt tilsyn med havbruk (LMD, kap. 115, post 01).

¹⁰ https://www.nrk.no/vestland/sivilombudet-slar-fast_-staten-bryt-lova-ved-a-gi-kommunane-meir-makt-i-natursaker-1.16841794

¹¹ Statsforvalteren i Vestland, Internt notat: Fremlegg til endringer og forenklinger av arbeidet vårt med dispensasjonssaker etter plan- og bygningslova (pbl.). Vedteke leiarmøte 27.11.2023.

Naturviterne ber om:

- **Friske midler til økte tilsyn og uanmeldt kontroll med havbruk: 20. mill.**

Naturkartlegging og grå arealer

I statsbudsjettet for 2025 ble det satt av 50 mill. kroner til innsamling av naturdata for naturregnskap (Kap. 141, post 21 Miljødata). Det er oppgitt av midlene fordeles på kunnskapsarbeid i de underliggende etatene og at midlene blant annet vil gå til Miljødirektoratets videre arbeid med økologisk grunnkart, utvikle og etablere naturregnskap, videreutvikle standardisert og anerkjent kartleggingsmetodikk til bruk i konsekvensutredninger, og utvikle heldekkende kart til nytte i arealplanprosesser.

Det er viktig å sikre fremgang i dette arbeidet. Naturviterne får tydelig tilbakemeldinger om at de mange ulike systemene og ulike standarder for uthenting- og innrapportering av data oppleves som komplisert og lite brukervennlig.

Det er samtidig en utfordring at det mangler tilstrekkelig gode data til ulike formål og for ulik bruk. For eksempel er data på overordnet nivå, som kan vise endringer over tid, er viktig for naturregnskap. Mer høyoppløselig data er derimot nødvendig dersom grunnlag skal kunne brukes til arealrealterte oppgaver og ved utbyggingsprosjekter. Da er det samtidig særs viktig at tilgjengelig kartgrunnlag er oppdatert.

Det finnes ikke i dag en helhetlig nasjonal detaljert oversikt over norsk natur for den enkelte kommune. Manglende oversikt vanskeliggjør den kunnskapsbaserte forvaltningen vi ønsker å legge til rette for i Norge. Naturviterne ber om at arbeidet med naturkartlegging styrkes.

Det er et politisk ansvar å tilrettelegge for mest mulig helhetlige og brukervennlige systemer og felles standarder for innsamling og bruk av data. Naturviterne mener at systemer og data om våre felles naturverdier, som skal brukes av både folkevalgte og forskere, må eies og utvikles med tanke på offentlig eierskap.

Naturviterne ber om at post 21 Miljødata tilføres ytterligere 10 millioner, slik at det for 2026 settes av 60 millioner til Miljødirektoratets arbeid innsamling av naturdata og naturregnskap. Dette inkluderer både prisjustering og en moderat styrking. Midlene til dette bør gradvis trappes opp over år, og involverte etater må også få tilført friske midler på sine driftsbudsjett for å sikre framdrift. Artsdatabanken fikk i 2024 tilført ekstra midler for oppdatering av sine systemer, denne økningen bør opprettholdes.

Naturviterne vil understreke viktigheten av at fremdrift for naturregnskap og tilhørende prosjekter opprettholdes over tid, og at det tilføres mer midler hvis nødvendig for å sikre framdrift.

For å minimere tapet av natur bør fremtidige utbygginger i størst mulig grad skje på allerede forringende og utbygde områder. Det bør derfor utarbeides en egen nasjonal oversikt over grå arealer. En viktig første del av dette arbeidet må være å utarbeide en felles definisjon av grå arealer og vurdering egnethet av ulike arealer til ulike formål. Utarbeidelse av en slik definisjon kan knyttes til arbeide med et naturregnskap, mens selve kartleggingen nok bør knyttes til arbeid med arealregnskap.

Naturviterne ber om at:

- **Budsjettposten «miljødata» økes til 640 mill. (Kap. 1410, post 21)**
- **Settes av midler til en plan for gjenbruk av «grå arealer», 3. mill. (Mdir, kap. 1410, post 21)**

Helhetlig og kunnskapsbasert forvaltning av mineralvirksomhet på havbunnen

Regjeringen har åpnet for utvinning av mineraler på havbunnen. Både forvaltnings- og forskningsmiljøer har uttrykk bekymring for at konsekvensene er ukjente og at kartleggingen av havområdene er mangelfull. Midlene til kartlegging av havbunnen må fremover styrkes betydelig, og det må lages en plan for utstyr, kompetanse og folk til arbeidet.

Naturviterne ber om at:

- **Budsjettposten «MAREANO» økes til 150 mill. (Kap. 1410, post 23)**

En langsiktig plan for naturrestaurering og vern

En viktig enighet etter naturavtalen er å øke innsatsen for å restaurere mer ødelagt natur innen 2030. Norge har et mål om å restaurere naturområder som er forringet eller ødelagt, for å gjenopprette og forbedre tilstanden i økosystemet.

I forslaget til statsbudsjett må ambisjonene for arbeidet med naturrestaurering opp. Økt tilskudd til naturrestaurering bør samtidig følges opp med økt miljøvernkapasitet hos statsforvalterne for å tilrettelegge og følge opp arbeidet. Kapasitetsøkningen vil også bidra til bedre avveininger mellom bruk og vern, slik at arealer som trengs til andre samfunnsformål raskere kan få en avklaring.

Det trengs en helhetlig overordnet plan for restaurering med progresjonsmål, i samarbeid med statsforvaltere og kommuner. Miljødirektoratet bør dele utarbeidelsen slik plan, og prosjektet kan settes ut til egnede fagmiljøer. Dette arbeidet vil naturlig inngå både i arbeidet med naturregnskap og gjennomgang av utdaterte arealplaner i kommunene.

Naturviterne ber om at:

- **Budsjettposten «Tiltak i verneområde og naturrestaurering» økes til 300 mill. (Mdir, kap. 1420, post 31)**
- **Utarbeidelse, nasjonal plan for naturrestaurering, 5 mill. (Mdir, kap. 1420, post 31)**
- **Budsjettposten «Tilskudd til tiltak for å ta vare på natur» (Mdir. kap 1420, post 80) økes til 200. mill.**

Stabil fremdrift i arbeid med frivillig skogvern.

Stortinget har vedtatt et mål om å verne 10 % av det produktive skogarealet i Norge. Det er viktig at vedtatte politiske mål følges opp med tilstrekkelig midler. Naturviterne får klare tilbakemeldinger fra både skognæringen og verneinteresserte at det er stor frustrasjon knyttet til årlige kutt og reforhandlinger om midlene til frivillig skogvern.

Dersom rundt rammene for frivillig skogvern endres år etter år kan det svekke tilliten til politiske beslutninger. Stadig endring av rammen hindrer også effektiv saksbehandling. Det er viktig at de skogeiere som ønsker å stille areal til disposisjon for vern får et svar og en utbetaling innen rimelig tid. Det rapporteres om for mange skogeiere som står i kø, og en risikerer dermed at søknader trekkes i påvente av behandling. I 2023 ble det bevilget 739 mill. til skogvern, i 2024 ble det bevilget 800 mill. (KLD. Kap. 1420 Post 32).

Naturviterne ber om:

800 mill. til frivillig skogvern.

Fjellstyrene viktig for bærekraftig forvaltning og lokalt næringsliv

Fjellstyrenes virksomhet har stor betydning for bærekraftig bruk av naturområder, for rimelig og god tilgang til jakt og fiske for svært mange og for folkehelse, for landbruk og lokalt næringsliv. Fjellstyrene arbeid er også viktig for å minimere og unngå tap av natur i statsallmenningen og for restaurering av natur.

Det er en bekymring at inntekten fra jakt og fiske kan gå ned som følge av klimaendringer og naturpåvirkning. Fjellstyrene henter en stor andel av sine inntekter fra salg av jakt- og fiskekort. Fjellstyrenes refusjonspost (LMD., kap. 1161, post 75) ble justert for kostnadsvekst i 2025.

Naturviterne ber om at:

Tilskuddet til Fjellstyrene blir styrket med 5 mill.

Beredskap og matsikkerhet

Klimaendringer og usikkerhet rundt selvforsyningsgrad, nasjonale beredskapshensyn og potensiale for forstyrrelser i globale forsyningslinjer tilsier at det fremover bør settes av mer til beredskap og matsikkerhet.

Naturviterne vil understreke at beredskapshensyn også inngår i en rekke andre av våre forslag til statsbudsjettet, slik som å sikre tilstedeværelse i hele landet, nasjonal kontroll med produksjon av viktige innsatsfaktorer samt tilpasning til klima- og naturendringer.

Totalberedskapskommisjonen (NOU 2023:17) peke blant annet på at «for eksempel frø, såkorn, gjødsel, råvarer til kraftfor og plantevernmidler med videre» som innsatsfaktorer som bør sees på. Naturviterne mener regjeringen i samarbeid med næring og leverandører bør kartlegge om det er kritiske innsatsfaktorer og komponenter, som bør lagerføres for å håndtere lengre brudd i forsyningslinjer.

Naturviterne mener at beredskapslageret for korn bør økes til et lager tilsvarende et halvt års forbruk, slik totalberedskapskommisjonen har anbefalt. Det bør også opprettes et eget såkornlaget.

Naturviterne ber om at:

- **Tilskudd til beredskapslagring av korn økes til å dekke et halv års forbruk (LMD, kap. 1142, post 21)**
- **Det opprettes et eget såkornlager.**
- **Midler til kartlegging av kritiske innsatsfaktorer og komponenter som bør lagerføres.**

Klimasats viktig for lokal klimaomstilling

Klimasatsordningen har vist seg populær og gitt et viktig insentiv for offentlige virksomheter til klimakutt og omstilling. Naturviterne ber om at ordningen videreføres og forsterkes i 2026.

Naturviterne ber om at:

- **Budsjettposten «Tilskot til klimatiltak og klimatilpassing», økes fra 163 til 300 mill. (Mdir, kap. 1420, post 61)**

Forebygging av naturskader

Klimaendringene rammer Norge med økt risiko for liv og helse, tap av matproduksjon og skader på infrastruktur og eiendom. Dette påvirker næringsvirksomhet og verdiskaping. For å tilpasse oss klimaendringene er vi nødt til å prioritere og trappe opp det forebyggende arbeidet.

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har tydelig gitt beskjed over tid om et stort etterslep på nødvendige tiltak for å sikre samfunnet mot vær- og naturrelaterte skader.

Behovet for flom- og skredsikring i Norge er imidlertid større enn tiltakspakken. For å lykkes i arbeidet med å skape et klimarobust samfunn må derfor tilskuddene til forebyggende tiltak og størrelsen på fagmiljøene trappes opp over tid. Det har vært en forsiktig styrkning av NVE sine driftsbudsjetter, men det brukes fortsatt lite på forebyggende arbeid. Deler av økningen har også vært øremerket formål som konsesjonsbehandling, digitalisering og havvind.

Naturviterne ber om at fagområdene flom, overvann, miljø og arealplan spesifikt må styrkes for fremgang i arbeidet med klimatilpasning. Det må komme gjennom en økning av fagmiljøene som jobber med klima- og naturbaserte løsninger for å håndtere for eksempel flom- og overvann. Større fagmiljøer er også nødvendig for å kunne fullt utnytte budsjettposter avsatt til tiltak.

Det er spesielt viktig at klimatilpasning ikke blir en inngrepstrussel mot naturmangfoldet. Offentlig etater som arbeider med klimatilpasning må derfor ikke kun basere seg på tekniske løsninger (utbygginger) som forringer verdifull natur, men størst mulig grad ta i bruk naturbaserte løsninger som også bidrar til naturmangfold.

Naturviterne mener det viktigste tiltaket for styrke fremgang i flom- og skredforebygging under Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) i 2026 er å *øke kapasiteten og fagmiljøene hos NVE.*

Naturviterne ber om at:

- **30 friske millioner til nye stillingshjemler for fagkompetanse innen flom, overvann og miljø, samt arealplan (ED., kap. 1820, NVE, post 1, driftsutgifter).**
- **Tiltak under flom- og skredforebygging (kap. 1820, post 22, 45, 60 og 72) bør økes til 700 mill.**